

2. WAPENPLUTONIUM UIT RUSLAND EN AMERIKA

Belgonucleaire (BN) is een privé-bedrijf in de Kempische gemeente Dessel dat een speciaal soort kernbrandstof produceert, MOX genaamd. Het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK), een overheidsinstelling, ontwikkelde de technologie. BN was en is de absolute wereldtop inzake MOX. BN leverde MOX aan onder meer Frankrijk, Zwitserland en Japan. In eigen land stelde het bedrijf zich jarenlang heel discreet op en probeerde het zo goed mogelijk uit de aandacht van de Wetstraat te blijven. Vanaf eind 1999 lukte dat niet meer.

Toen Olivier Deleuze in 1999 staatssecretaris voor energie werd, was de euforie over MOX al enkele jaren over. In Japan waren er zware problemen in de sector. Die belangrijke afzetmarkt dreigde voor BN weg te vallen. Ons land had al in 1993 beslist om een moratorium in te stellen inzake het gebruik van MOX in de Belgische kerncentrales. De Fransen, die zelf ook MOX produceerden, hadden de Belgische MOX steeds minder nodig. Er hingen dus donkere wolken boven BN. Zijn afzetmarkt verschrompelde snel. Er dook een nieuwe piste op om het bedrijf boven water te houden: het verwerken van overtollig wapenplutonium tot MOX. Zowel de Russen als de Amerikanen hadden ten gevolge van ontwapeningsprogramma's wapenplutonium zat. Je kan daar twee dingen mee doen: ofwel "verglazen" tot afval en dat afval bergen, ofwel het plutonium verwerken in MOX, om die als brandstof te gebruiken in kerncentrales. Die tweede piste gaf een nieuwe impuls aan de kernindustrie en creëerde belangrijke risico's inzake proliferatie. Met plutonium kan je immers atoombommen maken. Bovendien vergt die piste de "opwerking" van kernbrandstof in speciale fabrieken. Die veroorzaken heel veel nucleaire verontreiniging van lucht en water en produceren daar bovenop nog een boel gevaarlijk afval. De Amerikanen hadden dan ook jarenlang de MOX-piste radicaal afgewezen. Maar Bush had een bocht genomen. Hij wou en zou overtollig wapenplutonium verwerken in MOX.

BN zag zijn kans. Ze gingen voluit voor nieuwe contracten. Niet dat ze al dat wapenplutonium naar België wilden brengen om hier te verwerken tot MOX, maar ze wilden proberen om in ons land kleine hoeveelheden plutonium als test tot MOX te verwerken en hun technologie aan de Amerikanen en Russen te slijten. BN onderzocht dankzij goede contacten met de Belgische administratie, de wapenplutoniumpiste, zowel de Russische als de Amerikaanse. Olivier Deleuze blokte elke poging af.

Eerst de Russen. De administratie legde ons in oktober 1999 een ontwerp van nucleair samenwerkingsakkoord met Rusland voor. Het grootste deel van de tekst was onschuldig, maar mijn medewerkster haalde er gelukkig dé zin uit: "recycling of military fissile materials for peaceful purposes." MOX op basis van wapenplutonium dus, een passage op vraag van BN. Vergeet het. Dit was het noodzakelijke opstapje voor BN om de piste van het Russische wapenplutonium te exploiteren. Het was niet: gelieve dit dossier te begraven, beste administratie. Bovendien was er binnen de Europese Unie een afspraak om de nucleaire dossiers met Rusland in Europees verband te behandelen. Een bilaterale aanpak was daarmee in strijd. Dossier naar af. Dachten we. Tot een jaar later exact dezelfde tekst opduikt bij de collega's van minister Duquesne, met echter één wijziging in de titel: "ministerie van economische zaken" was vervangen door "ministerie van binnenlandse zaken." Bij het ministerie van binnenlandse zaken is er een instelling die bevoegd is voor de nucleaire veiligheid, het "Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle" of kortweg FANC. Het FANC had het dossier overgenomen en de titel van het akkoord gewijzigd (het FANC viel immers onder de bevoegdheid van binnenlandse zaken). Het FANC had achter onze rug verder met de Russen onderhandeld, hoewel dit allerminst de opdracht was van het controleorgaan voor nucleaire veiligheid! We vernamen dat het akkoord naar aanleiding van de reis van de eerste

minister naar Moskou in december 2000 zou getekend worden. Zonder enig overleg binnen de regering! En dat over zo'n gevoelig onderwerp. Dit ging tegen alle regels van politieke deontologie in. We schreven onmiddellijk brieven naar de eerste minister en de minister van binnenlandse zaken met de vraag het akkoord niet te tekenen en dit eerst te bespreken binnen de regering. Zenuwachtigheid op het kabinet Verhofstadt. De adviseurs van de eerste minister wisten dat we niet zouden aarzelen het dossier in de pers te gooien waarna paarsgroen zijn zoveelste "open debat" zou kennen en dit over een dossier waarop de groenen geen millimeter zouden toegeven. Bovendien beseftte het kabinet van de eerste minister dat dit dossier politiek met haken en ogen aan elkaar hing. De ondertekeningsprocedure werd geschorst. Eerste dossier geklasseerd.

Ondertussen onderzocht BN ook de Amerikaanse piste. Die markt was nog veel interessanter, want zaken doen met Amerikanen loopt uiteraard vlotter dan met Russen. De Amerikanen hadden jarenlang de MOX-piste voor militair plutonium afgewezen. Onder andere wegens risico's op proliferatie. Maar zoals in vele andere dossiers nam president Bush een bocht: het mocht nu wel, meer nog, het moest snel gaan. Probleem was dat de Amerikanen enkele jaren zouden nodig hebben om een MOX-fabriek te bouwen. Pas dan konden de eerste testen uitgevoerd worden, en pas na die testen kon de productie starten. De VS wilde dit proces versnellen: er zou plutonium naar België verscheept worden om bij BN verwerkt te worden tot MOX. Die MOX zou terugkeren naar de VS om getest te worden in kerncentrales. Op die manier zou de VS een paar jaar winnen. In juli 2002 vernamen we dat er een concrete vraag van de Amerikanen aan ons land was. Guy Verhofstadt en Louis Michel waren voor, want het zou volgens hen een goed ontwapeningsproject zijn en ons land zou nog beter zichtbaar zijn op de internationale scène. De groenen waren tegen. De kleine Vlaamse groenen zouden de Amerikaanse regering stoppen? Kom nu, als de medewerkers van Bush in Dessel Amerikaans wapenplutonium willen laten verwerken tot MOX, dan gebeurt dat toch gewoon? Verhofstadt en Michel gaan voor zo'n dossier toch geen heisa met de VS riskeren? Maar Agalev en Ecolo zagen het anders. "Je moet dit blokkeren", zegden Jos Geysels en Philippe Defeyt allebei aan Olivier Deleuze. "Dit kan en mag niet, punt uit!" We kregen bijna nooit zo'n instructies van de partij. De twee partijen hadden alle vertrouwen in ons en hadden hun handen vol met tal van andere dossiers. Wij er dus tegenaan. Een rondje bellen maakte al gauw duidelijk dat de machtsverhoudingen binnen de regering er beter voor stonden dan ik dacht. De SP zat op onze lijn, zonder er voor door het vuur te willen gaan. De PS was gebriefd door de chef van het FANC, een grote verdediger van het project, maar koos er uiteindelijk voor om Ecolo te steunen. Ze zouden in zo'n dossier, waarin Ecolo veel meer gezag had, het publieke debat verliezen waardoor hun strategie van vernieuwing en verfrissing een deuk zou krijgen. De liberalen stonden alleen. Verhofstadt had het dossier met verve in de pers verdedigd, maar wist nu dat het voor de groenen onverteerbaar was. Hierover een regeringscrisis riskeren deed hij niet. Hij stelde het punt uit, weken, telkens weer, tot na de zomervakantie. Hij wou het zo uit de actualiteit krijgen. Hij wist dat er in de media zoveel thema's aan zo'n grote snelheid passeerden dat een dossier uitstellen tot het niet meer in de media bestond een heel effectieve tactiek was om het dan zonder gezichtsverlies definitief in de kast te leggen. Zowel pers als parlement zijn nogal eens slordig in het opvolgen van dossiers. Verhofstadt slaagde erin. Het dossier werd inderdaad in september 2002 definitief opgeborgen zonder veel gezichtsverlies voor Verhofstadt. BN haalde opnieuw bakzeil. De prijs die het kabinet Verhofstadt ons liet betalen voor ons veto was verrassend. Op 27 juni 2002 riepen de leiders van de G8, de groep van de belangrijkste industrielanden, het "Global Partnership" in het leven, een initiatief om de Russen te helpen inzake o.a. nucleaire veiligheid met als één van de prioriteiten de ontmanteling van buiten werking gestelde Russische kernduikboten. Die lagen te roesten in de Barentssee. Tweeënzeventig daarvan

hadden nog kernbrandstof aan boord. Het ging om één van de belangrijkste milieuproblemen ter wereld (dat trouwens nog altijd niet opgelost is). Wij hadden op onze begroting 500.000 euro ingeschreven, net genoeg om in het project in te stappen en mee te werken aan de sanering van dit nucleaire kerkhof. We hadden al overleg georganiseerd met de nucleaire sector in België. Privé-bedrijven zoals Belgatom waren bijzonder geïnteresseerd in het project. De Nederlanders, die meer geld maar minder knowhow hadden, wilden hun wagentje aan het onze hangen om mee te snoepen van de projecten. We dachten dat ons dossier zonder moeite door de ministerraad zou geraken: goed voor mens en milieu, goed voor de Belgische industrie, en prima voor het imago van België in het buitenland. September 2002, de voorbereidende interkabinettenvergadering: de vertegenwoordiger van premier Verhofstadt blokkeert. Iedereen keek hem verbaasd aan: waarom? “Het is neen omdat het neen is”, heette het, op een toon die we van hem helemaal niet gewoon waren. Ik wist genoeg en deed de boeken dicht. Dit was de prijs voor ons veto in het MOX-dossier.

Nawoord: het einde van de Belgische plutoniumindustrie?

“AREVA (Frans nucleair bedrijf; LB) gaat Amerikaans militair plutonium recycleren voor civiele doeleinden”, luidde de titel van een Belgabericht op 4 juni 2004. BN had de deal dus definitief gemist, de Fransen waren met het contract gaan lopen. In september startte de eerste levering. Twee zwaarbewapende schepen brachten zowat 140 kg Amerikaans wapenplutonium naar Frankrijk, voldoende voor wel 20 atoombommen. Het is uiteraard heel jammer dat de Amerikanen doorgaan met hun plannen om wapenplutonium te gebruiken voor de productie van MOX-brandstof. Een ramp voor het milieu en de volksgezondheid en een onaanvaardbaar risico inzake proliferatie van kernmateriaal. Helaas legt Bush niet de voorzichtigheid aan de dag van zijn voorgangers.

Hoe moet het nu verder met BN? Het ziet er niet goed uit voor hen. Er zijn geen contracten meer voor de periode na 2006. Het kan dus best zijn dat BN binnen twee jaar al de productie van MOX stopt en enkel zijn engineeringafdeling overhoudt, wat een paar honderd jobs zou kosten. Veel mensen zullen denken dat dit tengevolge van de wet op de kernuitstap is, wat niet klopt. BN zit al jaren in een doodlopend straatje, omdat zijn afzetmarkten verschrompelen. Zelfs al waren de contracten met de Russen en Amerikanen doorgedaan, de productieafdeling zou het niet overleefd hebben.

Het dossier van de Russische duikboten werd gedeblokkeerd: op 5 december 2003 gaf de ministerraad zijn zegen aan VLD-minister Moerman om volop mee te werken aan het opruimen van de nucleaire rommel in de Barentssee. Een blauwe minister mocht nu wel doen, wat een groene staatssecretaris verboden werd. Soms is de Wetstraat een grote kindertuin.